Wenemaa Kommunistline (enamlaste) Partei.

Kõige maade töölised ühinege.

Edasi

Üksiku numbri hind 60 kop. Raudteel 65 kop.

Toimetuse kõnetunnid on igal tööpäewal 2—6 õhtul. Tel. 243-29.

Talitus on awatud igal tööpäewal hommiku kella 10—4 pääle lõunat. Telefon 663-89.

Tellimiste hind:
1 kuu — 15 rbl., 2 kuud 30 r., 3 kuud — 45 r.

Talituse ja toimetuse adress:
В контору газ. „Edasi", Петроград, Социалистическая ул. (б. Ивановская) 11.

Adressi muutmine 1 rubla.

Eesti Osakondade Peterburi komitee häälekandja.

№ 139. **PÄEWALEHT.** Pühapäewal, 29. juunil 1919. a.

Tellijatele!

„Sewtsentropetshatj"*) teatab kõigile, et ajalehtede ja kuukirjade toimetused otsekohe oma wäljaannete pääle tellimisi wastu ei wõta ja sellepärast ei wõeta Postiasutustes rahasaadetusi toimetuste nime pääle wastu.

Isikud, kes mingisugust ajalehte ehk kuukirja tellida tahawad, mis Nõukogude Wabariigi piirides wäljaantakse, peawad Posti-telegrahwi osakondade poole pöörama, milledes praegu ilma erandita kõikide ajalehtede ja kuukirjade tellimisi wastu wõetakse. Peterburi ja kohalikude wäljaannete tellimisi wõetakse ka „Sewtsentropetshati" agentuurides wastu.

*) „Sewtsentropetshat" on lühendatud — Põhja keskkirjanduse büroo.

Liitlaste köidikutes.

Eestimaa, nii nagu kõik teisedgi wäikerahwad, kes palawiku sarnaselt „iseseiswust" ihanud ja osalt saanud, on oma hinge pea täielikult liitriikide rööw-imperialismile ära müünud. Ja teisiti see olla ei wõigi. Et „iseseiswust" saada, on kõik rattad käima pandud; on köögiuksi tarwitatud, sügawaid asjalikka kummardusi tehtud, alandlikult „isanda" käskusi täppipäälselt täita püütud ja enam hinda lubatud, kui wäikene Eestimaa seda iial maksa jõuab. Uhe sõnaga: et iseseiswust kätte saada, müüsid Eesti kodanlased ühes sotsiaaläraandjatega Eestimaa liitriikidele.

Nüüd aga, kuigi „iseseiswus" ei ole weel kaunis kaugel on, sest tuntud Wene mustajalised Balahowitshid, Denikinid, Rodsjankod j. t. teewad ju kõik selleks, et Wene piirimaad nende tulewiku plaanide wõimuwalla alla käiks, märkawad kodanlased ja kollased isegi, et neil maa saatuse kohta mingit ütlemist olla ei tohi. Midagi ei ihka Eestimaal rahwas enam, kui rahu. Ja seda täie õigusega, sest nagu teated rääkiwad, on Eestis pea kõik meestesoost kodanikud mobiliseeritud ja sõjategewuse ohwriks ara eestlaste kohta kaugelt juurem, kui ilmasõja ajal. Ka kodanlased aimawad, et ettewõetud mäng palju raskem Eestimaale kanda on, kui esialgsed wäljawaated seda näitasid.

Kogu maa majanduslike elu on kokkulangemas, põllutöö kannatab tööjõudude puuduse all, wabriku tööstus seisab täielikult, kari ja weoloomad häwinewad, kuid maawõlg kaswab kohutawalt. Järele jäänud töölistest on üle 50% tööta. Sarnases seisukorras olles ja sõda jatkates, see on midagi meeleheitwat, üleloomulikku. Rahu, see on paratamata, ainult see wõib wähegi kergendust wõimatumas seisukorras tuua. Aga kas on rahu wõimalik, kas wõib Eesti walitsus rahu tegemiseks samme astuda? Meie oleme mitmed ja mitmed korrad sellepääle tähendanud, et sõda mitte Eestimaa ei pea, waid et Eestimaa sõja riistaks liitlastele on, Wenemaa Nõukogude Walitsuse wastu wõitlemiseks. Ja nüüd peab Eesti walitsus ise tunnistama, et sõja lõpetamine wõi edasi jatkamine sellest oleneb, kuida moodi liitlased seda hääks näewad. Siis — liitlased on osawasti, Eesti kodanlaste poliitilist wõimetust kasuks tarwitades, Eestimaa oma köidikusse pununud, millest wäl apääsemine enam meie kodanlaste ja kollaste wõimuses ei seisa. Nad langewad oma kaewatud hauda. Ometi ei jää aga Eestimaa kauaks sellesse seisukorda. Lgineb aeg, ligineb silmanähtawa tiirusega, mil üleilmline rewolutsioon lõpulikult ka Eesti tööliste klassi werise kodanluse ja juba ere omawoli alt wabaneb. Eesti ihatud iseseiswus jai talle orjaahelaks. Selle orjaahelitu purustab rewolutsiooniline proletariaat. Ja rahu looja ei ole mitte Eesti ehk Inglis, Prantsus wõi Amerika, rahwusmaheli ed mertsukad, waid nende maade proletariaat, kolmas kommunistlik Internatsionaal.

G. T—er.

Kuidas Soomemaa Wenemaale pääletungimiseks põhjuseid otsib.

Nagu teada, on Wene-Soome piiril, Walgesaare juures walgete poolt meie wägede pääle laskmist olnud, mis wahetewahel otse tegelikku sõjapidamist meelde tuletas, kuigi aga ülepiiri tungimist ettewõetud nende poolt ei ole, maha arwatud üksik wähema tähtsusega juhtumine, mis meie wägede poolt kohe likwideeritud sai. Arusaadawalt sünnitas sarnane seisukord piiril maa elanikkude seas ebaarwamisi ja kahtlusi, mis seda enam põhjust leidsid, et walitsus sündmuste pääle alati kas põiklewalt et otsekohe waikimisega wastas. Sellepärast olid sotsialistid sunnitud maapäewal arupärimist walitsuselt nõudma. Ja et igasugust kahtlust kõrwaldada, nõudsid nad edasi, et piirile kommisjon saaks saadetud, kes koha pääl seisukorda järele uuriks. Kodanlased olid sellega nõus. Kommisjon waliti, nende sekka ka kolm sotsialistlist maapäewa saadikut. Walmistati pidulik uurimise teekond. Esimesena peatadi Wiiburis, kus kari staabi ohwitserisi neid wastu wõttis ja kus pidulik söömaaeg peeti. Muu seas olgu tähendud, et saatkonda 3-mas kaitsepolk jaatis n. n. ihukaitsjatena. Teel peeti weel mitmed sööma ja jooma lõbustused, kuni lõpuks frondile lähemale jõuti. Algas äge kuulipritsi ja püssipragin. Piiri komendandi poolt oli neile elukardetawuse pärast wäeliinile lähenemine keelatud. Oleksid saadikud sinna pääsenud, oleksid nad näinud, kuda nende omad ohwitserid oma wägedele tuld andsid. Nimelt oli nii organiseeritud, et saatkonna lähenemisel sõjategewus olema pidi. Et meie poolt harilikult paukugi ei lasta, ehk olgu siis mõned harwad paugud walgete laskmise pääle, siis ei olnud teisel teel saatkonnale wõimalik „sõda" näidata ja nad oleksid tagasi läinud selle teadmisega, et pääletungimist enamlaste poolt ei ole. Nüüd wõiwad nad aga tagasi minnes ütelda, nagu nad seda ka teinud juba ongi, et enamlased ägedalt Soomemaale pääle tungiwad.

Niisugust prowokatsiooni tarwitab Soome walitsus, et põhjusi leida kätt Piiteri haaramiseks wälja sirutada. Ja seda kõike aitab sotsialistline „tööliste" partei ohtralt kaasa. On awalikuks tulnud, et sagedased walgete tapmised just walgete eneste ohwitseride poolt prowokatsiooni eesmärgiga korda saadetud. Saatkond, kui ta seisukorra üle põhjalikumaid teateid oleks tahtnud saada, oleks wäga hästi märgata wõinud, et waenlasel (enamlastel) milgil moel wõimalik ei olnud sellest kandist tuld anda, kust tuli seekord tuli. Kuid rahwa rahustuseks oli herrade lõbusõidust küllalt, nii arwasid wähemalt nad ise.

—ite—

Punane wäerind.

Teated 27. juunil.

Põhja wäerind

Arhangeli piirkonnas, raudtee sihis suurtüki tulewahetus.

Lääne wäerind.

Eelwäe salkade luuramiskäigud ja suurtüki tulewahetus.

Lõuna wäerind.

Harkowi piirkonnas jätsid meie wäed waenlase päälerõhumise surwel Harkowi maha.

Walueki sihis peawad meie wäed wõitlusi Polotowka jaama juures, mis Waluekist 30 wersta põhja-ida pool.

Millerowo sihis paigutatakse meie wäed selle kohase käskkirja põhjal uutele seisukohtile, mis Tshernaja Kalitwa jõest põhjapool.

Balashowo-Kamõshinski piirkonnas muutuseta.

Tsaritsõni piirkonnas wõtsid meie wäed pääletungimisele asudes Dubowka alewi ära ja peawad ägedat wõitlusi waenlase suurte ratsawäe jõududega Katshalinskaja jaamast 20 wersta põhja-idapool.

Ida wäerind.

Uralski piirkonnas taganesid meie wäed waenlase päälerõhumise all natuke. Uralski all kuulipilduja ning püssituli.

Birski piirkonnas wältab meie wägede üleminek Ufa jõe pahemale kaldale edasi.

Permi piirkonnas tungiwad meie wäed Shebunitshi jaama liinil pääle. Obwõ jõest põhja pool wõtsid meie wäed Iljinski ära, mis Permist 60 wersta põhja-lääne pool

N. sõjawäe teated.

Marienburi sihis 8 wersta lõuna-ida pool Tsherskaja jaama, lõid meie wäed tulega waenlase pääletungimise tagasi. Põhja pool Marienhauseni jaama seadsime korra jalule. Meie pigistame waenlast, kes taganeb. Kura-Liiwimaa wäeliinil ajasime Liwenhofi jaamast põhja-idapool waenlase luuramise salgad laiali. Poneweshi ja Asjanski sihis muutuseta.

Nowo-Swentsjänõ sihis laskis meie soomusrong waenlase tagaselga, lõunapool Dukshtõ jaama.

Meie pääletungimine wältab edasi.

Meie wäeosad liginewad wõideldes Wolosowo jaamale, wõttes ära Limochi ja mõned wähemad külad. Mohinski-Wolosowo liinil on meie wäed tee ära lõhkunud ning waenlase soomusrongi ära lõiganud. Oseriitshami all tuli meie poole täielikus korras üle waenlase wäeosa. Waenlase sõdurid jooksewad suurte polkudena, ainult ohwitserid taplewad. Walgete poolt ülejooksnud teatawad suurest lagunemisest waenlase wägede keskel. Wiimaste päewade sees oleme waenlaselt 50 kuulipildujat ära wõtnud. Pärast wihast wõitlust wõtsid meie wäed Sawoltshina küla ära.

Sõja-käigu organiseerimine Petrogradi pääle.

Kontr-rewolutsionääride plaanid.

Helsing, 23. juunil (Rosta). Üle Walgesaare. Endine „Retshi" toimetaja Hessen kirjutab „Helsingin Sanomates" järgmist: „Soome ajalehed kirjutasid sellest, et kindral Judenitch Koltshaki walitsust ei tunnista. See teade on wale. Pärast seda, kui Judenitsh oma juures asutas nõukogu kõikide küsimuste harutamiseks, mis kawatsewast Petrogradi kiirest ärawõtmisest olenewad, saadeti wiibimata nõukogu asutamisest Koltshaki esitajale Parisi teade. Uhtlasi andis Judenitsh teada, et ta Koltshaki walitsuse alla paenutab teda kõrgemaks walitsejaks tunnistades ning ootab temalt juhtnööre.

Hessen peab Petrogradi ärawõtmist tähtsaks. Linna ärawõtmine peab sündima hästi läbimõeldud plaani järele et ootamatu juhtumiste eest hoida. Tarwilik on wäga organiseeritud jõudude kindlus, mis wõtawad wõitlustes osa wabatahtlikult ja mobiliseeritutena. „Kahjuks," tähendab Hessen, „pole meil pääle kõikuwaid waielusi ja tüli midagi kuulda, samal ajal, kui enamlased oma käes algatuswõimu peawad ja julgelt tegewust ilmutawad. Igapäew, kus nad Wenemaal peremeesteks, teewad nad päranduse, mida nad meile jätawad raskemaks — sellepärast ongi tarwis nendega ruttu lõppu teha."

Wäljamaalt.

Rahuküsimusest.

Lion, 25. juunil. — Saksa laewastiku põhjalaskmine on Prantsusmaal suurt meelepaha sünnitanud. Arwatakse, et Briti walitsus selle teoga salaja nõus on olnud, et lahkuminekut liitlaste wahel laewade jaotuse asjus ära hoida.

Berlin, 25. juunil. — Märgukirjas, mille kaudu Saksamaa saatkonna esimees von Daniel esmaspäewal Saksamaa nõusolekut liitlaste poolt ettepandud rahulepingule allakirjutamisest teatas, üteldakse: „Liitriikide walitsused otsustasid Saksamaad äärmise wägiwallaga sundida rahutingimist wastu wõtma, millel, materiaalse tähtsusega mingisuguses ühenduses olles, sihiks on Saksa rahwalt tema au wõtta. Wiimaste aastate hirmsad kannatused on Saksa rahwalt kõik abinõud wõtnud oma au kaitseks wälise waenlase wastu. Ülewoleja jõu surwele alla andes, kuid mitte oma waatest lahkudes, temale ettepandud tingimiste kuulmata õiglusetuse üle, teatab Saksamaa Wabariigi walitsus, et ta walmis on rahutingimistele alla kirjutama, mis liitriikide walitsuste poolt ette on kirjutud."

Paris, 27. juunil. — Siia jõudsid teated pidulistest meeleawaldustest Antwerpenist ja Casablancast rahule allakirjutuse teate sinnajõudmise puhul.

Lion, 25. juunil. — Kuulu järele, on Austria rahutingimisi märksalt pehmendatud. Türklasi ähwardab aga endiselt Konstantinopolist ilmajäämise hädaoht.

Lion, 26. juunil. — Lansing, Wayt ja Jblijs jäänud Amerika esitajateks rahukonwerentsil a wõtawad ka Austria, Bulgaria ja Türgi lepingute harutusest osa. Oodatakse, et Austria leping nädala pärast walmis saab.

Berlin, 27. juunil. — Märgukirjas rahukonwerentsi esimehele protesteerib Austria kantsler Renner majanduslikkude ja rahaliste rahutingimiste wastu.

Berlini ministeriumi lahkumine?

Teisipäewal sai Amerika saatkond mitte weel kinnitust leidnud teate, et Baueri kabinett langenud on. Kuid arwatakse, et ministrite wahetus rahule allakirjutust ei muuda, sest Weimari rahwusekogu on rahule allakirjutuse hääks kiitnud. Kardetakse, et sakslased saadikuid ei leia, kes rahulepingule alla kirjutaks, sest see w iks nende tulewast politilist karjeeri rikkuda.

Kieli laewastiku põhjalaskmine.

Ka Kieli sadamas olewa laewastiku on sakslased põhja lasknud. Saadud teadete järele, mõtles Inglismaa need laewad Australiale ja teistele ajumaadele anda.

Saksamaa kirjasaatja arreteerimine.

Saksamaa ajalehed kirjutawad meelepahaga Saksa ajalehe kirjasaatja Scheiermanni arreteerimisest Versailles. Scheiermann wõeti kinni kolmapäewal kahe Parisi salapolitsei agendi poolt ja saadeti teadmata põhjustel Parisi. Saksamaa saatkond ei saanud arreteeritule mingit abi anda. Saatkonna esimees von Daniel pöördus sel juhusel Clemenceau poole terawa protestiga. Versailles olijad Saksamaa ajakirjanduse esitajad teatasid sellest pääminister Bauerile ja otsustasid ühel häälel, kui Scheiermanni 24 tunni jooksul ei wabastata ehk tema arreteerimise põhjused teada ei anta, siis lahkuwad nemad silmapik Versaillest.

Saksa kroonprints Saksamaale põgenenud.

Saksa kroonprints on Hollandist ära põgenenud ja wiibib praegu Saksamaal. See teate sünnitas nelja nõukogus ärewust. Kas on nüüd kroonprintsi põgenemine ühendud Saksamaal tekkiwa wasturewolutsioonilise liikumisega ehk kartis kroonprints, et Hollandi walitsus tema liitlastele wälja annab ja loodab kaitset leida Saksa ohwitseride keskel, igal juhtumisel wõib sündmus soowitamata tagajärgi tuua. Nelja nõukogu harutas küsimust, kas kroonprintsi tagasi pööramist Hollandisse nõuda. Kuigi kroonprints nende isikute hulgast ei olnud, keda liitlased otsustasid sõja eest wastutusele wõtta, kuid nüüd, kus ka oma tegewiisiga üleüldisele rahule kardetawaks on saanud, nõuawad liitlased tema wälja andmist. Sel juhtumisel, kui Saksamaal kodusõda lahti peaks puhkema, toetawad liitlased Baueri walitsust.

Rahutused Hamburgis.

Teisipäewal algasid Hamburgis suured rahutused. Põhjust sellels andis järgmine juhtumine. Rahwahulk märkas, et ühe konserwidewabriku wäljapühkmete hulgas koerte, kasside ja isegi rottide kehajagusid oli, murdis wabriku omaniku korteri sisse ja petsis teda, selle järel tegi seda ka äri kõrgemate ametnikkudega. Korratused läksid teistesse linna agudesse edasi, kus palju toitluskauplusi puhtaks rööwiti. Öösel läks kommunistidel korda pääwaksali oma kätte saada. Walitsuse wäed katusid korda jalule seada, mis neil aga senini korda pole läinud. Uulitsawõitlused kestawad edasi.

Hamburgis kuulutati piiramise seisukord wälja uulitsatel kestawad ägedad wõitlused edasi, kus juures kuulipildujaid ja käsikranaata tarwitatakse. Kommunistid lõhkusid Hamburgi ümbruses raudteed ära, et walitsuse wägede Hamburgi jõudmist takistada.

Walgete laagrist.

Walges Pihkwas.

Pihkwa uulitsad on tapakohtadeks muudetud. Poodakse laterna postide külge mitte ainult kommuniste, kes juhtumise kombel linna jäänud, waid ka nõukogude teenijaid.

Otsustawat osa mängib siin määruste juures rahwuslus. „Juutidele ja hiinlastele, — teatasid walged, — armu ei anta.“ Pihkwas hakkas ilmuma walgete leht „Uus Wenemaa — wabastataw.“ Nende ajalehed toowad meile wäga huwitawat materjali.

Alles hiljuti organiseeriti Pihkwas „suurwürst Nik. Nik.“ nimelised polgud. Balahowitsh ja K-o muutsid oma nimelauda ja tähendawad: „Meie ei seisa mitte tsaari, waid ajutawa kogu eest.“

Kuidas walged ajutawat kogu ettekujutawad selle üle kirjutab nende lehe juhtkiri:

„Rahwawalitsus tarwiduse ja tõsise mõtte raamides“...

Niisugust rahwawalitsust tunneb Wene rahwas juba Stolõpini ja K-o sõnade järele. Esimestel päiwil pidid ajutised Pihkwa peremehed, Eesti ja Wene walged, wõimu pärast, kas wõi kistlema hakkama.

Balahowitsh pidi isegi järgmise käsu wälja andma: „Segaduste kõrwaldamiseks teatan, et olen ainult Pihkwa wäerinna Wene wägede juht taja. Uhes sellega teatan Pihkwa elanikkele, et Eesti waprad wäed Pihkwa kaitsel seisawad.“

Oma wõitude kohta waletawad walged niipalju, et piirist ei ole enam — näiteks Pihkwa lehe 2 numbris on järneda trükiga tähendatud:

„Meie eelwäed wõtsid Gdowo ära.“

Jälle wana lugu; walgekaardi toetajaks peab õppiw noorsugu olema.

Pihkwas organiseeriti kodanline walitsus 5 isikust, kes järgnewaid määrusi wälja annawad, komendanti kinnitamisel. Külas ajutatakse külawanemate ülikool. „Kõige esiteks, räägib määrus — peawad külawanemad kommuniste wäljatoomaa“... Selle määruse põhjal jäänud kõik enamloste poolt määratud maksud alles, kuna enamlaste rahad annuleeritakse.

Walgest Eestist.

Meie kaunatajad.

Nagu walgete mõrtsukate päämees Strandmann ametlikult teatab, on jaanuarikuul Narwas pantwangideks wõetud punaleeälaste 27 perekonna liikmest kolm inimest juba ära surnud. E. T. K. Rahwuswahelise ühenduse walitsus on weebruarikuu alguseest kuni selle ajani walgete mõrtsukatega läbirääkimisi pidanud nii hästi Narwas kui ka mujal Eestis, kinnipeetawate seltsiliste wabastamise asjus, kuid ilma tagajärgedeta. Waewalt, et siin „inglased“ süüdi on, nagu sõja edasipidamises ja teistes kuritöödes Eesti töörahwa wastu, mida walged mõrtsukad toimetawad.

27 wangist on nelja kuu jooksul „kultuuraliste“ walgekaardlaste poolt kolm meie seltsiliste perekonna liiget surnuks näljutatud ehk muul wiisil tapetud, missugusel nimelt, seda walgede raadio ei räägi.

Kuidas Eesti rõõwlid Wene riisujaid aitawad?

Balahowitshi ajalehes „Nowaja Rossija“ on 31. mail järgmine kirjatükitene mahutatud:

„Estonia abi.“

Pihkwa wabastajatest sammusid esimesena linna Eesti wabariigi wäed, keda elanikud rõõmsalt terwitasid (?!). Polkownik Bulak-Balahowitsh kihutas sel ajal enamlasi Pihkwast põhja poole, neid linnast taganemisel eemalet rjudes, sest muidu oletsid nad elanike tallal werisejd wägitöid toime pannud. Eesti rahwapoegade teenus ei unune iialgi Wene rahwa meelest.

Palaw tänu (!) neile, mida meie mitte ainult sõnades ei awalda. Meie mäletame weel wäga hästi, kui suurt abi andis Eesti walitsus p hja sõjawäele tema ajutamisest kuni wiimse silmapilguni. Olgu ka tulewikus truu sõprus Eesti ja Wene rahwa wahel. Tugewasti surume Eesti rahwa kangelaste käsa, kes praegu Pihkwat kaitsewad“.

Nii elawad wähemlased ja eriosalised, kes praegu Eesti walitsuses istuwad, Wene kindralisi Wene rahwast rõõstata. Suure „tänutundmust“ mõlest Balahowitsh rõõgib nii pitalt ja laiult, et jõne Eesti kõrkulepelased temaga ka ei jõuaks ära sõbrata.

Perisis esitab Rõõstjast-Oorelitsa Nõdsjanko Wenemaa-wana tsaari wõõrdaster Sasonow. Waat, mis kirjutab sõja puhul Läti walgete leht „Tautas Balsis“: „Oma seisukoha kõwenemisega, wõitis Sasonow iseseiswate wõõlleste riikide kohta kõlkulepimata seisukoha. „Timesi“ wenegudel tentab ka, et Balti kubermangusid iseseiswateks riikideks nimetada ei wõi.

„Tänu“ tõhets walgete Eestile annab Balahowitsh tema Rõõstjast kubermanguks!

Walgete sõjawäe koosseis.

Nii kui hiljuti Eestimaalt siia jõudnud seltsimehed teatawad, olla sõõlne kodanlaste laitsewägi oma koosseisu poolest õige kirju willaline. Kõik mehed 17—45 aastani on mobiliseeritud ja wõetawad osa tegewast sõjamõõteenistusest. Töölised, maata mehed ja wõõlelohaptajad saadetakse wäerinnale kuna kaitseliidus, koduse korraholdjateks pääasjalikult majaperemehed, kaupmehed ja igasugused sahkerdajad on, keda 16—60 aastani mobiliseeriti. On ka m ni maatamees kaitseliidus, aga selle kätte ei usaldata kaugemaks püssi, kui ainult wahikorral olles, igakord, kui ta wahikorra lõpetab, peab ta püssi kaitseliidu ülemale äraandma.

Soome „sõdurisi“ ei ole praegu Eestis enam ühtainustki näha. Daanlasi on paarsada meest ja pääle selle weel käputäis rootslasi. Daanlaste endi tõenduste järele saada nemad Inglise walitsuselt palka igakuu 350 Soome marka ning päälisriided ja saapad, kumas alusperu igaühel oma olgu. Sõja warustuse annab Inglismaa ja Ameerika kuna Eestimaa omalt poolt ainult süüa annab.

Selle pääle waatamata, et walitsus kõik toiduained sõjawäe tarbeks rekwiseerib, (mille eest ta seni weel kopikutki tasu ei ole maksnud) on sõjawäe toitluseseisukord õige täbar. Wäerinnal antakse sõdatitele 1½ naela, leiba 2 korda päewas suppi inimese pääle. Suhkrut ja liha ei ole ju paar kuud enam näha olnud, suppi teedetakse heeringaga.

Wene walgekaardlaste wastu, kes niisama mitmetesisest elemendist koos seisab, on Eesti walgekaardlaste seas waenuline meeleolu walitsemas.

Wene walgekaardi, ehk nõndanimetatud „P hja korpuse“ kõrgemad on enamaste kõik endised ohwitserid, Wene monisnikud, Balti parunid a wangilaagritest kõõrkorjatud punased sõjawangid. Nagu näha, ei ole tagawara wägesi neil sugugi, sest Jamburis on ainult mõni üksik sõdat näha, torra kaitsmist linnas toimetab aga kõõline kodanlus, kes wiimseni sõjaristus.

Mõni sõna Eesti teaatri üle.

Selle pealkirja all kirjutab Moskwas ilmuw Wene ajaleht „Rahwaste Elu“ Eesti teaatri kohta järgmist:

„Esimene Eesti rahwusline teaater asutati Eestimaal 70-matel aastatel XIX aastasajal näitekunsti armastajate ringi poolt. Järk-järgult tekkisid kirikute juure, mis tol ajal ainukesed haridusliseid keskkohad olid, wäikesed rahwamajad näitelawadega, kus terwe seltskondlik-poliitiline ja kultuur-haridusline elu koondatud oli. Pühapäiwil korraldati näitemänge ja koorilaule, millede juhatajiks külakooliõpetajad. Näitekunsti armastajate ringide kõrwal külades tekkisid linnades dramaatilised ringid. 1900. aastal sai iseäranis kuulsaks Eestimaal näitekunsti armastajate ring Tallinnas. Selle ringi liikmed panid tulewasele Eesti teatrile alusmüüri 1904. a. saadik oli ringil juba oma alaline ruum, näitemänge korraldati kaks kord nädalas, neljapäiwil ja pühapäiwil. 1906. aastal ei kanna teaater kunstiarmastajate ringide laadi. 1908. a. ehitati Tallinnas osamaksude pääle hiigla teaatrimaja. Praegusel ajal on igas suures Eestimaa linnas oma teaatrimaja ehitatud, mis paganaaja muusika jumalate nimesi kannawad; nii nimetatakse Pärnu teaatrit „Endla“, Tartus — „Wanemuine“, Wiljandis — „Koit“, Walgas — „Säde“. Noor Eesti teaater ja näitlejad seisawad praegu riisteel. Näitlejate hulgas on iseäranis anderikkad P. Pinna, Erna Wilmer, T. Altermann (suri hiljuti) ja teised.

Kuid seniajani ei olnud põhjust teatud sihist ega koolist Eesti näitlejate keskel rääkida. Kodanline kord ei kindlustanud näitleja elamiswõimalust. Tööpalk oli nii wäike, et näitlejad ühest teaatrist teise kolima pidid, mis neil sihikikku kooli wäljatöötada ei lubanud. Ainult Tartus wõis wiimseil aastail teatawat real-naturaalset sihti märgata, iseäranis „Wanemuises“. Repertoir on kokku seatud O. Brahma kirjatöist, waheldumat ka Rootsi ja Daani autorite kirjatööd.

Puudus kindel sihi, kindel plaan. Siin wõis leida kunstiwäärtuslisi klassikute töid, operette ja operisi. 1910. aastal mängis kodanliste teaatrite kõrwal noor tööliste grupe, kellel oma alaline hoone oli, kuid siin puudus niisamuti teatud siht ja plaan— tundusid ainult mõned tumedad püüded. Materiaalsed raskused ja politseinikude rõõmised takistasid tööd. Ainult pääle 1917. a. oktobri rewolutsiooni sai teaater wõimaluse läia teed mööda edasi sammuda. Proleraarlise teaatri tarwis rekwiseeriti endise Saksa teaatri hoone, wärsked jõud tulid juure. Etendati rewolutsioonilikke kirjatöid Eesti amapäraste draamade hulgast: „Tuulte pöörises“, „Libahunt“ jne. Asutati teaatri studium, kuid kahjuks takistas 1918. a. weebruari kuul sakslaste sissemurdmine Eestimaale energilist loomistööd. Tähtsamad proletaarlise teaatri tegelased pidid Eestimaalt emigreerima, teised jõud ei wõinud poliitilise korra muutmise pärast oma tööd jätkata“.

1918. a. 4. juulil awati Peterburis Eesti Proletkult, teaatri, wäljaande ja muusika osakondega.

Teaatri osakond töötab jõudude puudusel nõrgalt.

Mis Eesti omapärasesse draamatilisse kirjandusse puudub, siis on see alles idunemas; siin esinewad kaks woolu—realism ja neoromantism. Paremad dramaturgid on Kitzberg („Tuulte pöörises“) ja („Libahunt“), Ed. Wilde („Tabamata ime“, „Pisuhänd“), O. Lutsi („Paunwere“, „Kapsapää“) ja „Jaaniöö“.

Need on tähtsamad f ktid Eesti teaatri ajaloost ja tema pääsihtjoned kuni praeguseni.

Nõnda kirjutab Wene rahwuslaste häälekandja. Edaspidi tuleme Eesti teaatri küsimuse juurde weel kord tagasi.

Minewiku mälestused.

Paks praelõhn käis k õgist papi tuppa,
Kui pilguks ukse a as kõ gist druk,
Et pappi h ida s ma orstiluppa.

Papp tõusis laisalt, istus laua taha
Ja kehas kuuldus imeline luria —
Tal t na oli s da pisut paha
Ja kurku p üdis t usta ö se uria...

Papp lasi harili ult kõhtu otsustada,
Kui palju sellel tar is läheb toitu...
Et w tku wastu see, mis tarwis ihule
Ja leliigne osa j lle wälja heitku!

Läks sõgist mööda tundi paar ehk enam
Kui juba alanema hakkas pungil-pugu,
Siis „naiste poole“ pääle sammus õpetaja
Ja maitses mõnususi mitmet sugu.

Ja pehme ihu oli higist nõres
Niikaua kuni rauges patu iha weres.

Nii läksid mööda nädalas kaus päewa
Kuid seitsmendamal oli wäike muutus:
Siis õpetaja enne „igapäe ast w e a“
Käis kirikus, kus „orjadega“ kokku puutus;

Need seisid tõtralt, ripakile lõõgi pead
Ja õpetaja kärkis: patust p örga, seadi...

N. Sõõõ

Kommunisti wabastamine.

Weel üks töölirke ähwardusel laskis walitsus omawalitsuste esimehe kommunisti sm. Warfolomejewi wabaks, kes esimese mai lipu äraandmisest walitsusele lahti ütles, mis tema juurest aga politsei ja shandarmite läbiotsimisel kätte saadi. Arreteeritud kollektiiw on samuti lastud wabaks.

Wäikesed „kommissarid".

Koonduslaagris Eestimaal, Naissaarel on pantwangide seas ka endise Tartu punase kommandandi 60 aastane ema, naene ja kolm last: 3 aastane, 2-aastane ja 4-aastane. Kõik asuwad sääl üleüldises barakis kõigi täiskaswanud pantwangidega.

Waba kauplus.

Kõige hädalisemate toiduainetega wabakauplemine on Eestimaal keelatud. Walitsuse kauplustes puuduwad jalanõud, riided ja riidekaup.

Parunite wäesalk.

3.—6 juunil saadeti Petrogradi wäerinnale 800 meheline wäesalk, mis koosseisis parunitest soomlastest ja kodanlastest.

Tallinna „Päewalehe" paljastus.

Tallinn, 14. juunil. — „Päewaleht" awaldab tõna ustawalt poolt saadud teadete järele kirjutuse päälkirja all: „Uus hädaoht lõuna poolt lähenemas." Kirjutuses kirjutatakse Saksa maakaitse wägede terrorist Riias ja Lätimaal. Tähendatakse ka, et need wäed Eestimaad ära wõtta tahawad. Saadud teadete järele on alatud punasilt saadud rahaga kihutustööd sõjawäe hulgas, et kui see mässama hakkab siis Saksa maakaitsewägedel wõimalik on neid rahustama tulla. Maakaitsewäe komandant olla wägedele käsu annud Wõnnu ja Wolmari sihis pääletungida. Ka Läti brigaadi ülemjuhataja polkown. Balloi arwab, et sakslastel Eestisse tungimise nõu olewat.

Mõned teated.

— „Karjalan Aamulehti" kirjutab 17. juunil; 13. juunil peetud läbirääkimistes Saksa maakaitsewäelastega, ei jõutud ühemeelsele otsusele. Liitlaste sõjawäe esitaja ettepanekul wältab waherahu edasi, kuna nad, liitlaste kõrgemad esitajad, etsekohe kindral Tletferiga kokkulepe taktikat ajawad. Eestlaste nõudmised on endised.

— Tallinnast, 14. juunil. — Walga linna komandant on järgmised määrused awaldanud: keelatakse kõwasti ära Balti Sakslaste ja Lätimaa Needra walitsuse antud käskude täitmine.

Käskude trükkijad ja laialilaotajad poodakse üles. Käskude täitjad lastakse koha pääl maha. Koha pääl lastakse maha ka kõik sakslaste agendid, keda wäeliini seljataga kuritöös tabatakse.

Majade ja korterite omanikka karistatakse kunni mahalaskmiseni, kui nende juurest registreerimata sõjamehi leitakse. Teatan, et wiina walmistajad ja müüjad lastakse maha. Teist korda tabatud spekulandid lastakse maha.

— Stockholmis, 13. juunil. — Tallinnast tulnud teadete järele on Rootsi wabatahtlised wäed Eestis laiali aetud. Suurem osa neist on Wene „põhja armeega" ühinenud — Piiteri wastu wõitlusse minemise polguga polkownik Malmbergi juhatusel. Armeega kaasas on kaks soomusrongi, mis juba rahu ajal ehitatud ning mis kahe suurtüki ja 100 kuulipritsiga warustatud on.

— „Wõitlus" kirjutab, et Saksa sõjawägedel puhas poliitiline ülesanne on ja ütleb pääle seda, kui ta Eesti sõjawägesid nende tegudes ülistanud on, et iga eestlane jumalat tänab muilt liinidelt Wõnnu liinile pääsedes, sest iga maatamees teab sääl, kes tema elu ja püüete suurem waenlane on. Sääl on puhas klassiwõitlus ja kulul ja häda neile, kes kaotusesse jääb.

Wiimased teated Eestist.

— „Kansan Tyo" kirjutab 21. juunil: „Eesti ja sakslaste wahel on sõjaseisukord wälja kuulutatud. Von der Goltz on Läti-Eesti wägede ülemjuhatajale järgmise raadio-telegrammi saatnud, nagu Läti esitaja teatab: „Antud üleskutses kutsub Põhja-Liiwimaa wägede ülemjuhataja enamlasi maa kaitsewägede ja Saksamaa sõjawägede wastu wõitlema. Selle pärast olen sunnitud tema armeed enamlaste armeeks pidama ja saan selleks selle järele toimetama."

Sellesama teate järele on sakslased sõjategewust alganud ja neljapäewast, 19. juunist kella 8 hommikust on Läti-Eesti ja Saksa wägede wahel sõja seisukord walitsemas.

Tallinnas, 19. juunil. — Saadud teadete järele on Weimaris peetud Saksa sotsiaal-demokraatide kongress otsustanud nõuda, et Saksa walitsus sõja eestlaste ja lätlaste wastu lõpetaks ning ühtlasi tagastaks Saksa soldatisi Balti sakslaste maakaitse wäkke kiitumast.

Tallinnas, 20. juunil. — Liitlaste ettepanekul algasid uued nõupidamised Eesti ja Saksa maakaitse wägede wahel. Eestis olew Saksa walitsuse esitaja on Eesti walitsusele teatanud, et Saksamaa wäed Eesti ja Saksa wägede wahelisest juhtumisest osa wõtnud ei ole.

— Koltshak on walmis Soome, Eesti, Poola, Läti, Leedu ja Kaukaasia iseseiswust tunnistama liitlaste ettepaneku pääle, kuni rahwastelitt asja lõpulikult otsustab, kirjutab „Kansan Tyo" Ritzau kaudu saadud teadete järele.

— Tallinnast teatatakse, et sakslased lennumasinal tähtsaid teateid Ingeri wäerinnal tegewuses olewatele walgete wenelastele saatnud. Lennumasinast, mis Narwas kinni tabati, leiti dokumenta, milledest selgus, et sakslased ja Wene põhjaarmee ühes tegewuses on, mis Eesti wastu sihitud. Selletõttu on eestlaste seas kole wiha Wene põhjaarmee wastu tõusnud, mis omakord sõjategewuseks wõib kujuneda. Polkownik Balahowitsh on põhjapoolse armeega tülli läinud ja ähwardab kogu oma wäega sellest lahkuda. Lagunemine põhjapoolse armee keskel näib olewat kindel. („Vapaus" 20. juunil.)

Peterburi teated.

Wäljasõidulubad Peterburist.

Kaitse Komitee määrab:

1) Wäljasõidulubasid antakse igale kodanikule Raiooni Nõukogude Kodanliste asjade osakondadest Peterburi Nõukogu juhatus-osakonna juhtnööride järele.

2) Punawäelased ja madrused saawad wäljasõidu lubasid ainult Peterburi sõjakomandandi käest.

3) Iseäraliste lubade wäljaandmine Kubermangu Erakorralisest komissjonist, Inglise kaldal № 50, jäetakse seisma.

4) Määrus hakkab maksma wäljakuulutamise silmapilgust pääle.

Eesistuja G. Sinowjew.
Sekretär Jewdokimow.

Toimetusele tulnud kiri.

„Edasi" toimetusele tähelepanemiseks.

Austatud toimetus!

„Minu teada on „Edasi" toimetuses hulk kirju kohaliku Eesti töörahwa poolt, kus mitmesuguste küsimuste ja järelpärimistega toimetuse ja partei poole pöörataks. Olen juba suusõnal kord toimetuse tähelepanemist selle pääle juhtinud, kuid, nagu näha, on toimetus otsuse juurde kindlaks jäänud, et ruumi ja aja puudusel niisuguste asjadega ei maksmat teha tegemist.

Ehk „Edasi" küll partei häälekandja on ja selle tõttu muidugi parteilist kihutustööd peab tegema, siiski ei oleks minu arwates üleliigne ka kohaliku Eesti töörahwa elust ja wahejuhtumisest nende elus mõni sõna ehk mõni selgitaw kirjatükk küsimuste kohta ilmutada. Partei häälekandja on alati ka ühtlasi töörahwa häälekandjaks olnud ja tegelik elu ei wii meid ka lahku parteis seiswate seltsimeestega, kes töölisteks on jäänud.

Loodan, et toimetus minu kirjale ruumi lubab ning sellele tarwilikud seletused juurde lisab. Omaltpoolt arwan, et ruumi kroonika alla lehe juhtkirjade kulul wõiks sünnitada, mis masfele wähem huwitawad ja arusaamatud on.

Tööline.

* * *

Ülewalpool äratrükitud kirjale anname häämeelega ruumi ja teatame ühtlasi, et „Edasi" toimetus kohaliste Eesti tööliste ehk nende kirjade wõi küsimuste asjus iialgi ei ole sm. töölise poolt tähendatud seisukohal olnud ja annab neile igakord häälmeelel ruumi. Tähendame weel, et meie mitte üksi oma ülesandeks ei pea kohaliste Eesti tööliste elu-olu selgitada, waid ka palju kirju ilmub maalt, Eesti asundustest.

Tehnilistel põhjustel ei olnud aga senni tõesti wõimalik neid lehes kõiki awaldada, kuna kirjad nüüd ilma postimaksuta käiwad siis oleme seda kirjalikult postiteel toimetada püüdnud.

Linna kohta oleks aga tähendada, et nüüd on kawatsusel klubidesse kirjakastide ülesseadmine, nii et linnast rohkem ja kujukamat materjaali saada loodame. Tuleb aga weel tähendada, et kirjad, millest seltsimees räägib, suuremalt jaolt kõik maalt, Eesti asundustest on. Ja sellejärele, kuidas nõuab tegelik elu, saab ka lehes leitud tarwilik ruum.

Et leht kokku kuiwas ja sisupoolest „kuiwaks jäänud", nagu mõned seltsimehed tähendawad, tuleb wist küll ärewate aegade arwesse panna, mis meilt kõik tublimad jõud wälja pumpas. Loota on, et toimetusel korda läheb ligemal ajal kõiki neid puudusi kõrwaldada, nii et „Edasi" tõesti mitte üksi partei, waid ühtlasi ka kõikide Eesti tööliste liikumise ja kultuuri kandajaks ehk juhtijaks wõib saada.

Toimetus.

Wiimased teated.

Rahule kirjutakse laupäewal alla.

Lion, 27. juunil. — Dutasta — rahukonwerentsi pääsekretäär — sõitis neljapäewa hommikul Versaille, et Saksamaa esitajatelt wastust saada neile ettepandud küsimuste pääle Saksamaa wolinikkude sinnasõitmise aja ja nimede kohta, kes rahulepingule alla peawad kirjutama. Saksamaa esitaja wastas, et delegatsioonis on esimeheks wälisasjade minister Hermann Müller, ja liikmeteks: postiminister Gisbert ja Preisi rahwuskogu esimees Leinert. Delegatsioon jõuab kas reede õhtul ehk laupäewa hommikul kohale. Liitlaste ülem nõukogu otsustas määrata allakirjutamise ajaks laupäewa, 28. juuni kell 3 päewa. Saksamaa delegatsiooni wolituste läbiwaatamine on laupäewa hommikul.

Üleüldine töötõrge walmimas.

Paris, 27. juunil. — Kolmapäewal oli üleüldises töökonföderatsioonis Prantsuse maakondade suuremate tööliste föderatsioonide koosolek; koos olid raudteelaste, söekaewajate, dokitööliste, metallitööliste, elektri montööride ja t. asemikud. Koosolek harutas küsimust praegu Parisis olewa töötõrke edasilandmist Prantsuse maakondadesse.

Seisukord halweneb.

Lion, 27. juunil. — Tänasel wälisasjade ministrite koosolekul harutati mõnda wälispoliitika küsimust. Saadud teadete järele on seisukord halwenenud. Tshehho-Slowakkias, Baltimaal ja Austrias.

Kommunistide töö Siberis.

Moskwas, 27. juunil. — Seltsimees, kes hiljuti Omskist ja Irkutskist tulnud, jutustab kommunistide organisatsioonide edukast tegewusest, nii Koltshaki walitsuse piirkonnas, kui ka Koltshaki wäe seljataga. Kommunistlikud organisatsioonid Siberis ei ole laialipillatud, tähtsuseta salgad, waid üksteisega lähedas ühenduses olewad — korraldawad piirkondade kongressa ja mõni aeg tagasi korraldasid üleweneemaalise kommunistide kongressi. Kõik organisatsioonid käiwad ühise keskkoha alla. Kommunistlikude organisatsioonide tegewus ei ole ainult kihutustöö elanikkude keskel, waid ka määratu wõitlus Koltshaki walitsusega. Meie Siberi seltsimehed peawad kangelaslikku wõitlust waenlasega. On lootus, et selle suwe jooksul neil korda läheb Koltshaki seljataga suurt sõjawäge organiseerida ja punase sõjawäega ühisel jõul Koltshaki walitsust lõpulikult likwideerida.

Walge terror.

Dünaburg, 27. juunil. — Riiast wäljasõidu luba antakse ainult kahe ustawa käsimehe wastutusel. Sakslased otsiwad linnas pool-enamlasi, mille juures igaüht, kel nõukogude tunnistused on, loetakse pool-enamlaseks.

Seltsilised, Eesti asundustes!

Et suurem osa Põhja ringkonna Eesti asundustest pääletungiwate walgete bandede poolt sõja tallermaaks tehti, siis puudub meil otsekohesem ühendus neist kohtadest teateid saada. Teated aga, kuda moodi asunikud walgeid wastuwõtsid, kui palju asunikkudest mobiliseeritud (umbkaudu wanaduse järele), kuda moodi walged wõidetud kohtadel endid ülewal pidanud, palju tapetud, laastatud, röörwitud ehk muul teel warandust häwitatud, on wäga tähtsad. Sellepärast kutsume üles kõiki organisatsioonisi ja üksikuid seltsimehi, kelledel sündmuste käigust midagi teada, neid teateid Rahwusasjade komissariaadi Eesti Osakonnale üle andma. Iga teade, mis tõepõhjal seisab, on wäärt.

Komissariaadi adr.: Петроград, Театральная 1/3.

Эстонский отд. Комиссариата
по делам национальностей.

Rahwusasjade kom. Eesti Osakond.

Teated.

Tähelepanemiseks.

Rahwusasjade Kommissariaadi Eesti Osakond teatab, et tähendud osakonna juurde informatsiooni (teatete kogumise) büroo on asutatud, mis kõik, pääasjalikult eestlaste elusse puutuwaid teateid informatsiooni mõttes wastu wõtab.

Sellepärast pöörab osakond seltsiliste poole üleskutsega, et need bürool igasuguseid teateid, millede wähegi üleüldisem tähtsus, saadaks, ehk suusõnaliselt teataks.

Adr.: Rahwusasjade Kommissariaadi Eesti Osakond, Teatralnaja uul. 1/3.

Eesti osakond.

Rahwusasjade Kommissariaadi Eesti Osakond asub Teatralnaja uul. 1/3. Awatud iga tööpäew kella 10—4. Telef. 614-39.

Teadaanne.

R. H. K. Rahwuskoolide Eesti sektsioon tarwitab laste suwekoloniisse mees- ehk naiswelskerit. Ülesandmisi ühes elulookirjeldusega wõtab wastu Eesti sektsiooni juhataja, Teatralnaja uul. nr. 3/1.

Üleskutse.

Rahwusasjade Kommissariaadi Eesti Osakond kutsub üles kõiki Eesti töörahwa klubisi, partei osakondasi, kollektiiwisi ja teisi sellesarnaseid ringisi oma käesolewa poole aasta tegewuse üle osakonnale kirjalikku ülewaadet tegema, niisama ka kawatsustest eesolewa poole aasta kohta, kui sellesarnast olema peaks. Sarnaste ülewaadete kogumine ulataks kogu Põhjaringkonna kohta ja osakond loodab kindlasti, et kõik asutused sellele üleskutsele wastu tulewad.

Eesti osakond.

W. K. P. Eesti osakondade Peterburi komitee on awatud igapäew kella 5—8 õhtul. Fontanka, nr. 2.

W. K. partei Peterburi Eesti sektsioonide komitee tarwitab kohe kirjakandjat. Ilmuda igapäew Fontanka nr. 2-17, kella 5—8 õhtu. Kui mitte partei liige ei ole, siis kahe liikme soowitus tarwilik.

Wäljaandja: Wenemaa Kom. Partei Eesti Osak. Peterburi komitee.
Wastutaw toimetaja: Toimetuse kollegium.

TÖÖLISTE KULTUUR.

Usk kommunistlises ühiskonnas.

Kuni kaheksateistkümne aastasaja alguni oli Europa rahwaste sotsiaalne seisukord alles niisugune, et suured rahwamassid täiesti orjalikult kuningate, mõisnikkude ja waimulikkude käsku pidid kuulma ja nende piirita omawoli all ägama. Riigi kaitsemine ja seltskondliku korra järele walwamine oli keskajal aadeli soost rüütlite, pärast elukutseliste sõjawägede kätte antud; mõlemad seisid walitsetawate rahwamassidega alalises ja kindlas wastolus. Rahwamassid ise elasid sügawas teadmatuses; üleüldiseid asutusi nende õpetamiseks ei olnud ülepää mitte olemas. Teadus oli küll juba Kopernikuse ajal hakanud usulise ilmawaate kõrwal ka kogemuslist ehk teaduslist ilmawaadet harima ja arendama. Kuid õpetlased kirjutasid oma raamatud Ladina keeles ja hoidsid suure hoolega oma õpetusest praktilisi järeldusi tegemast. Sellest siis tuligi, et laialt maad wõtsid usulised tõekspidamised, mis waestele ja nõrkadele nende maapäälse elu kannatuste ja walude eest õiglast tasu tõotasid miskisuguses ettekujutatud „teises ilmas". Nõnda oli siis rahwaste wälimine ja sisemine elu täielises kokkukõlas. See seisukord ei olnud küll mitte rõõmustaw, kuid ta oli eluwõimuline, sest tema olemist ei takistanud mingisugune sisemine lahkheli.

Sellest kunstlisest masinawärgist, mis alamaid rahwakihte juba aastatuhandaid orjuses hoidis, murti kaheksateistkümnendama ja üheksateistkümnendama aastasaja jooksul üks ratas teise järele wälja. Prantsusemaal pandi suure rewolutsiooni ajal, kui kangelaselik waimustus kõrgele oli tõusnud, ühe hoobiga üleüldine wäekohustus maksma ja seda korrati hiljem ka teistes riikides õieti mitmesuguste eesmärkidega ja määrustega; seega usaldati mõõk õiguse kaitseks nende kätte, kes seniajani õigusest kõige kaugemal olid seisnud. Üleüldine koolikohustus lagunes Saksamaalt peaaegu üle kõikide kultuurmaade ja andis alamatele rahwakihtidele kaunis laialdasi teadmisi, ja mis weel tähtsam, awas kõikidele iseõppimise wõimaluse kõiksugu edasiharimise kursuste ja õhtukoolide näol.

Teadus wiskas wõõra kuue enese ümbert ära ja sai laialistele ringidele kättesaadawaks. Rahwapäraseks tehtud teaduslise kirjanduse läbi, mis alatasa kaswas, kui ka ajakirjanduse ja kuukirjade läbi sai kogemusline ilmawaade suurte rahwakihtide sekka laiali kantud. Ja mis kõige tähtsam: uskmatus kirikliste dogmade sisse, mida Woltaire ja teised teaduslise ilmawaate eest wõitlejad rikaste ja suurtsugu inimeste eesõiguseks olid pidanud, tungis hoogsa jõuga kõige laiematesse rahwahulkadesse ja juhtis nende tähelpaneku teiseilma trööstimiste ja tõotuste päält ära maise elu wiletsuste ja hädade pääle.

See usuliste tunnete nõrgenemine tõi enesega kaasa selle kahekeelsuse ja ebatõe, mis hilisemas riigielus nii lokkawalt õitses. Rahwa arwu ja tema tarwiduste hiiglasuur kaswamine nõuab ka kogemuslise teaduse ja tehnika alalist edenemist; rahwas, kes nende mõjurikaste tegurite poolest teistest maha jääb, peab ka poliitiliselt ja majanduslikselt teistele alla jääma. Teiselt poolt aga ei tohi riik mitte tähelepanemata jätta, et meie seltskonnas leiduwad järsud ja põhjendamata wastolud ilmalikkude põhjustega kunagi ei wõi täielikult õigustatud saada, kui mitte usk neid Jumala tahtmiseks ja seaduseks ei tunnistaks ja elu pidulaualt kõrwaletõrjututele tulewases elus mitte õigustatud tasu ei tõotaks. Nõnda on usk ja kogemusline teadus praeguse kulturriigile ühewõrd tähtsad ja tarwilised, ehk nad küll mõlemad üksteist nii ütelda tühjaks tunnistawad, kui asja järjekindlalt lõpuni mõtelda.

Sellest kahepoolsest seisukorrast katsub riik sellelabi üle saada, et ta niihästi usku kui ka kogemuslist teadust edendab ja nende kummagi edustajateks ainult niisuguseid isikuid walib, kes kardawad oma ilmawaatest lõpulikka järeldusi teha. Otse naljakaks ja naeruwäärilikseks sai see seisukord selle läbi, et paljudes riikides nii usuasjade kui ka teaduse asutuste ülemjuhatus ja walitsus ühe ja sellesama mehe kätte oli antud.

Ja tõepoolest ei puudu kawatsusi, mis neid suhteid riigi ja kiriku wahel tahawad muuta. Kõige kaugemale selles sihis läheb anarkism, kelle tähtsamad edustajad usu ja kirikliste kommete täielist ärakaotamist nõuawad (Proudhon, Bakunin). Kuid ka sotsialistide seas on üksikuid kirjanikka, kes sunduslist usu ärakaotamist tarwiliseks peawad. Samuti on wastupidine arwamine, et pärast uue sotsiaalse korra sisseseadmist usk ilma sundimiseta ja wägiwallata iseenesest ära kaob, sotsialistlises kirjanduses poolehoidjaid ja edustajaid leidnud (Engels, Bebel).

Teine rühm poliitikamehi ja sotsialiste, kelle eesotsas Rousseau seisab, tahab usulist elu alles hoida, aga selle wahega, et ilmutususu asemele mõistususk tuleb panna, mille õpetus lühikestes lausetes oleks kokku wõetud. Niisugusteks dogmadeks peab Rousseau kõigewäelise, targa, häätegewa, kõigeteadja ja kõigewalitsewa jumaluse olemasolu, tulewast elu, õiglaste tasumist ja kurjade nuhtlemist, ning seaduste ja lepingute pühakspidamist. Kes neid õpetusi pidada ei taha, see tuleb maalt wälja saata. Kes neid küll awalikult tunnistab, aga tegudega näitab, et ta neid ei usu, seda peab koguni surmaga trahwitama. Samasuguste waadete poolehoidsid, ainult ilma käredate nuhtlusähwardusteta, ka Morelly, Robespierre, Babeuf oma sarnadusewandeseltsiga, St. Simon ja tema mõtteosalised, Owen ning hulk teisi sotsialiste.

Neid ja teisi sarnaseid kawatsusi tuleb waewalt läbiwiidawateks pidada. Sest wana usu wäljajuurimine ja uue mõistususu sisseseadmine on ilma wägiwaldse sunduseta peaaegu wõimata. Päälegi tuleks uuel usul ta wähearwuliste õpetuste pääle waatamata juba algusest pääle kogemuspärase ilmawaatega otse samasugust wõitlust pidada, nagu seda pärandatud ilmutususk tänini pidi tegema. Teiselt poolt aga puuduks temal täiesti see troostiw mõju, mis ilmutususk eluwiletsustes oma poolehoidjate pääle tingimata awaldab. Sellepärast on ka kergesti arusaadaw, miks Saint-Simonistid maailmale uut usku ei suutnud anda, ehk nad küll kõige hoolega püüdsid oma usulahule niisugust sisemist korraldust anda, nagu see umbes katoliku kirikus walitseb.

Sotsialistlikus tööriigis mängib usk iseenesest juba palju wähemat osa kui teistes ühiskondlistes korraldustes. On ju tõsi, et haigus, surm, kõlblised eksitused ja kõiksugu kehalised ning hingelised pahed ka edaspidi kestma jääwad ning wagades meeltes usulisi tarwidusi elule kutsuwad. Aga sotsiaalsed ebasarnadused, mille pehmendamiseks senine riik usku pääasjalikult tarwitas, kaotatakse tulewases sotsiaalses tööriigis wõimaliku alamäärani ära. Kui kõrgete ja madalate elamiswiisi wahe wõrdlemisi wäike on ja kõik loota wõiwad oma eeskujulise tegewuse ja oskuse abil kõrgematele kohtadele pääseda, siis ei ole riigil enam seda laialdast ja sagedasti kardetawat apparaati tarwis, mis ristiusk oma mitmesuguste usutunnistustega loonud.

See wabadus usuprobleemi asjus teeb rahwaliku töörigile wõimalikuks kõigile oma eluawaldustele kogemuspärast ilmawaadet aluseks panna. Siiamaani pidi riik ja ühiskond niisugusel seisukohal asuma, et teaduslikud uurimiswiisid ja nende saawutused täiel mõõdul ainult kõrgematele ringkondadele kättesaadawad olid ja ainult neile kohaseks loeti, kuna „rahwas", kelleks töölisi, talupoegi ja muid „lihtinimesi" peeti, ainult usuga pidi leppima. Tõepoolest ongi senistes mittesotsialistlikkudes riikides õpetuseandmisel kõrgemates koolides teadusline iseloom, kuna õpetus alamates koolides eestkätt usulist laadi kannab. Rahwalikus tööriigis aga annawad nii kõrgemad kui ka alamad koolid ainult teaduslist õpetust, kuna usuõpetus mitmesuguste ususeltside eraasjaks jääb.

Sellega kaob wahetegemine rikaste ja waeste wahel waimuelu alal täiesti ära, mis rahwahulke enamasti rohkem haawas kui majandusline wastolu. Sest laiemad rahwakihid teawad wäga hästi, et mõnesuguseid ainelisi mõnususi riigikodanikkude wahel mitte ühewõrra ära ei saa jagada; kuid nad usuwad õigusega, et teadus ja tõde kõikide ühine omandus on nagu õhk ja päike.

Kuna sotsialistline tööriik kogemuspärase ilmawaate põhjal asub, jätab ta siiski oma täielist wõimu seks tarwitamata, et ilmutususu tunnistajate kohta otsekohest ehk kaudset sundust awaldada.

Ristiusk on juba sest ajast pääle, kui ta keisri Konstantin I. ajal 311. aastal p. Kr. Rooma riigis wõidule oli pääsenud, kõige wägiwaldsemaid abinõusid enese maksmapanemiseks ja laialilaotamiseks tarwitanud, ning kirik on terwe keskaja jooksul sedasama teinud, kuni riik alles nii 18. aastasaja algusel hakkas tema käest kõige järsumaid sunniabinõusid ära wõtma.

Kuid rahwalik tööriik, kes oma kodanikkudele mingit uut dogmat ei taha pääle sundida, ei tohi seda eeskuju mitte järele aimata. Ta ei tohiks kunagi unustada, et ilmutususu dogmadel kogemuspärase ilmawaate poolehoidjate kohta mingisugust wäärtust ei ole, et aga usklikkudel terwe taewariik ja igawik nende usutunnistuse küljes rippub. Päälegi asub ilmutususk pikkamisi kogemuspärase ilmawaate eest tagapinnale, niipea kui senine ühekülgne riigikaitse temalt ära wõetakse.

Rahwalik tööriik walmistab kogemuspärase wõi mõistuslise ilmawaate wõidupääsu kõigi nende waimliste abinõudega ette, mis tal rikkalikus külluses käepärast seisawad. Senine klassiriik andis laiadele rahwahulkadele nende nooruses enamasti ainult usulist kaswatust ja jättis neid seni täiesti kiriku mõju alla, kuni tal kord meele tuli neilt rahas ja weres maksu nõuda. Selle wastu annab sotsialistline tööriik, kui ta täielikult maksma on pandud, kõigile oma kodanikkudele terwel nende eluajal teaduslist, kunstilist ja kõlblist kaswatust ning õpetust. Ta rahuldab rahwahulkade waimlisi tarwidusi teadusliste kõnede ja seletustega, puhaskunstiliste ettekannetega ja kaswatusteadliste juhatustega, kuna praegustes klassiriikides midagi selletaolist otsekoheses mõttes rahwa jaoks ei tehta, mispärast siis ka suur hulk inimesi teatmatult ja wõib olla wastu enese tahtmist kiriku ja usu mõju alla langeb. Tulewikus leiawad nad waimutoitu ohtralt alati ja igalt poolt.

Eesti töörahwa poliitilise klubi põhjuskirja eelnõu.

Poliitiline klubi on elawaks keskkohaks, kes oma liikmete waimlisi ja poliitilisi nõudeid igakülgselt rahuldada püüab, nende eneseharimist wõimaldab, tegewaid töörahwa ühiskonna liikmeid ja tegelasi kaswatab. Pääle selle oleks klubi oma liikmetele puhkuse paigaks ja arendaks ühiskondlist läbikäimist.

Klubi eesmärk.

1.

Klubi eesmärgiks on oma liikmete poliitiline ja waimline kaswatus ja harimine, proletariaadi ühiskondlik poliitiline arendamine ja kommunistliste ideede propagandeerimine laialiste rahwahulkade seas.

2.

Selleks otstarbeks organiseerib klubi ettelugemisi, sotsiaal-poliitika teaduse kirjanduse ja kunsti üle, kõne-läbirääkimiste õhtuid jne.

Klubi organiseerib rahwakoosolekuid, miitinguid, kontsertisid, näitemängu õhtuid, korraldab õppereisusid linnas ja wäljaspool linna, organiseerib kursusid üleüldise hariduse kui ka eriteaduse alal.

3.

Klubi juurde asutatakse raamatukogu, lugemisetuba ja einelaud.

4.

Klubi korraldab partei, teadusliise sisuga kirjanduse, ilukirjanduse ja ajakirjanduse müüki.

Klubi koosseis ja sissetulek.

5.

Klubi liikmeteks wõiwad olla kõik töö rahwa ühiskonna liikmed, mahaarwatud need, kes mitte Nõukogude walitsuse platwormil ei seisa.

6.

Klubi sissetulek: a) liikmemaksud, b) wabatahtlised anded, c) sissetulekud pidu ja kõneõhtutest, kontsertitest, d) eelarwe järele saadud summad.

7.

Liikmemaksu wõetakse wastu järgmises korras: kolmerublaline sissemaks ja igakuuline liikmemaks pool % sissetulekust.

Märkus. Tööta töölised on wabastatud liikmemaksust.

Klubi walitsemine.

8.

Klubi üle walitseb: a) üleüldine koosolek, b) juhatus riiklisi määrusi (dekretisid) silmaspidades.

9.

Üleüldine koosolek juhib klubi tegewust, tema waatab läbi ja kinnitab eelarwe ja juhatuse aruanded, walib juhatuse liikmeid, rewisjoni komisjoni ja selle kandidadid, annab juhatusele juhtnöörisid, otsustab põhjuskirja muutmist, liikmete wastuwõtmise ja wäljaheitmise küsimust j. n. e. Üleüldised koosolekud on järjekorralised ja erakorralised.

10.

Üleüldine koosolek on otsuse wõimuline üks wiiendik kokkutulnud liikmete arwu juures, kworumi puudusel on järgmine koosolek liikmete arwu pääle waatamata otsusewõimuline. Üleüldised koosolekud kutsutakse kokku juhatuse, rewisjon komisjoni ehk üge wiiendiku liikmete nõudmisel.

Klubi juhatus.

11.

Klubi asju ajab juhatus üleüldise koosoleku poolt antud juhtnööride järele.

12.

Juhatus seisab koos 5—9 liikmest ja 3 kandidati, keda üleüldise koosoleku poolt kolme kuu pääle walitakse.

13.

Juhatus walib enese keskelt esimehe, sekretäri ja kassahoidja.

14.

Juhatuse koosolekuid peetakse mitte wähem kui üks kord nädalas.

15.

Juhatuse ülesandeks on üleüldiste koosolekute otsuste elusse wiimine, tegewuse organiseerimine ja selle järele walwamine, läbikäimine ametiasutustega.

16.

Juhatuse koosolekud on otsuse wõimulised siis, kui pool juhatuse liikmetest koos on.

17.

Juhatus organiseerib üleüldise koosoleku poolt walitud liikmetest eri komisjonid, raamatukogu, teatri, kirjanduse ja majanduse komisjonid, kes klubi juhatuse walwuse all töötawad. Komisjonid wõiwad juhatuse nõusolemisel eriteadlasi nõuandwa häälega komisjoni tööst osawõtma kutsuda, kus juures koopteeritud liikmetele tasumaksmine lubatud on.

Rewisjoni komisjon.

18.

Klubi tegewuse rewideerimiseks walib üleüldine koosolek rewisjoni komisjoni 3 liiget ja kaks kandidati kolme kuu pääle.

Tähendus: Rewisjoni komisjoni liige ei tohi olla juhatuse liikmetest.

Klubi põhjuskirja muutmine.

19.

Klubi põhjuskirja wõi selle üksikute punktide muutmine sünnib pääkoosoleku poolt 2.—3. häälte enamusega.

Klubi likwideerimine.

20.

Klubi tegewus lõpetatakse pääkoosoleku otsuse järele. Klubi tegewuse lõpetuse puhul läheb klubi warandus kohalise Hariduse Osakonna kätte.

Eesti sektsioon.